

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethicæ Doctrinæ Elementa, Et Enarratio Libri quinti
Ethicorum**

Melanchthon, Philipp

Witebergæ, 1583

VD16 ZV 20638

Iustè ne mandauit Nehemias, vt Iudæi reddant vsuras centesimas?

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56560](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56560)

timenda est sententia, tales ritus, nec iustitiam,
nec cultus Dei esse, nec violationem extra casum
scandali, peccatum esse, iuxta illud: Nemo vos
arguat in cibo aut potu. Hac libertas maneat
in Ecclesia, nec in alterutram partem vinculis
conscientijs injiciantur.

Politicae potestates legibus obligantur con-
scientiae, sicut dictum est, quia Deus hoc ita san-
xit. Et vult hoc modo vitam hominum corporalem
regi. Econtra potestas Ecclesiastica, non obli-
gat conscientias proprijs legibus, quia hanc liber-
tatem Deus sanxit. Et ministerium est, proprie
non pertinens ad vitam corporalem. Hoc discrimen
legum civilium & Ecclesiasticarum perspicuum
est. Gerson longè alias rationes astruendi &
laxandi quærit, quibus conscientia magis
turbanur et illaqueantur. Hac explicatio quam
recitavi, vera & perspicua est.

Capitulum
de iudicibus
iudicibus

Iustene mandavit Nehemias, ut Iu-
dæis Iudæi reddant vsuras
centesimas?

In secundo libro Esdræ mentio fit vsurarum
centesimarum, de quibus & in Græcis & Roma-
nis legibus sæpè dicitur. Prodest igitur, enarra-
ri vocabulum, & considerari antiquitatis con-
suetudinem.

Initio autem ipsum nomen *usuræ* definiatur:
Usura seu *foenus*, est lucrum supra sortem exactum, tantum propter officium mutationis. Nam cum debitor efficacem causam damni det, accessio non *usuraria* aut *illicita*, quæ est damni compensatio. Sed illa accessio est *usuraria* et *illicita*, de qua paciscitur aliquis propter officium mutationis, etiam cum debitor non det efficacem damni causam.

Hac definitio cognoscenda et dextrè intelligenda est, ut postea leges et rationes, quæ prohibent *usuras*, rectè intelligantur. Sic enim expressè dictum est, Deut. 23. Non fœneraberis fratri tuo pecuniam ad *usuras*. Item, Fratri tuo absq[ue] *usura* dabis mutuo. Item in Psalmo. Qui pecuniam ad *usuram* non dedit. Et Christus inquit: Mutuum date, nihil inde sperantes. Nam cum ait: Mutuum date, non iubet donare, sed sortem vult reddi. Alioqui enim non esset mutuatio. Et Evangelium nequaquam tollit legitimos contractus, sed lex ibi repetitur, quæ prohibet aliquid ultra sortem postulare ratione mutationis. Hac testimonia ostendunt, lege diuina prohiberi petitionem *usurarum*. Hac confirmati auctoritate, postea et rationem naturalem consideremus.

Vniuersaliter Deus in contractibus necessarijs seruari vult æqualitatē, nec vna parte exhausta, et sorte necata saginetur altera. Et quidem hanc
 ob

ob causam sanxit Deus aequalitatem, ut non
 monefaciat, in ipso etiam iusticiam aequalitatem
 esse, iam in usuris non seruat aequalitas, quia
 una pars multo plus recipit quam dedit, ut dant
 mutuo, recipit sortem, quae est aequalis mutuo.
 Deinde amplius accipit pro nihilo, scilicet usuras,
 & interdum magnas. Non igitur seruat
 aequalitas, sed una pars exhauritur, ut res ipsa
 ostendit, omnibus temporibus exhaustos esse multo
 tos homines faenore, & saepe totas gentes ad miseria
 redactas. Plerumque enim accidit, ut sine modo
 cumulentur usurae, quod cum fit, necesse est alteram
 partem exhauriri.

Etsi autem, ut dixi, lex diuina prohibet percipi, petere & accipere usuras, seu magnas seu paruas, tamen gubernatores Ethnici, cum non possunt eas omnino prohibere, leges tulerunt de earum moderatione. Et leges Graecae & Romanae permiserunt singulis mensibus de centum pendere unum, & de centum florenis vno anno duodecim aureos, Hac usura nominatur centesima apud Graecos & apud Latinos, quia centesimo mense aequat sortem, & hunc numerum, videlicet centesimam usuram nominant *assem usurarum*.

Raro autem auaricia faenatorum centesima contenta fuit. Ideo lex saepe renouata est, ut tantum centesima solueretur sicut Lucullus, Cicero, Iulius, Augustus, hanc legem renouarunt. Appa-

ret autem ex Nehemia hanc ipsam legem de cen-
 tesima, & in imperio Babylonico ac Persico in-
 ussa fuisse, ac iubet Nehemias reddi centesimas,
 quia lex diuina prohibet Israëlitas ab Israëlitis
 agitare vsuras. Hæc narratio veteris consuetu-
 dinis lucem affert dicto in libro Esdræ. Sequitur
 ergo conclusio. Cum vsuras accipere iniustum sit,
 restitutionem, quando possibilis est, facere neces-
 saria est, quia donec aliquis sciens & volens reti-
 neat res alienas, tantisper manet fur seu raptor.
 scriptum est autem à Paulo: Qui furatus est, des-
 neeps non furetur. Hinc regula sumpta est, quæ
 vera est dextrè intellecta de restitutione facien-
 da hominibus, qui iniuria affecti sunt: **Peccatum
 non remittitur, nisi ablatum restituatur.**

An vsitatus contractus, in quo emitur fundus
 aut redditus, cum pacto de reuendendo, sit
 licitus, aut an sit vsurarius?

Anno 1525. alicubi classicum seditio-
 num erant homines indoctorum, qui vociferabatur sine dis-
 crimine, redditus qualescunq, vsuras esse. Aduer-
 sum hunc errorem necesse fuit docere saniores de
 discrimine mutuationum & emtionum, & ostens-
 ere quæ sint vsuræ, & quæ non sint, quia nequa-
 quam vsura, vel vsuræ similis est ager, vel redi-
 tus ex agro emtus, si sit vera emtio, & discrimina-
 tur vera & nequaquam sophistica. Ideo, vt ad-
 uerteret periculosos errores, & contra seditio-
 num

K classica

classica muniantur studiosi, aliquid de contrahentibus dicendum est.

Primum autem hic sciendum est, tres formas esse contractuum redemptionis, de quibus disputamus. Prima forma est, quando emitur certus fundus cum pacto de reuendendo: Secunda forma est huic similis, quando emitur certus reditus in fundo certo. Hæc duæ formæ sunt veræ emtiones. Quare hi contractus non sunt usurarij. Nam iura accidunt mutationi, nõ accidunt emtioni. Non est usura, cum fructus agri, quem usitato emtor precio, superant precij summã, propter diuturnitatem possessionis. Nec usura est, si emtor agrum rursus vendam illi ipsi, à quo emi.

Sed hic disputatur, an talis contractus sit vera emtio. Videtur enim conditio de reuendendo impedire, quo minus emtor verè dominus fiat, cum non liceat ei rem transferre, sed in potestate venditoris est, eam ad se retrahere. Ideo aliqui contendunt, hos contractus tantum esse usurarias mutationes cum oppignoratione, & simulatas emtiones, quia venditor potest rem venditam ad se retrahere. Hæc obiectio etsi speciosa est, tamen formæ duæ, quas recensui, & mox declaraturus sum, veræ emtiones sunt, & contractus legibus confirmati.

Priusquam autem legum testimonia & rationes recitabimus, obiectio refutanda est. Condicio

de reuendendo non tollit naturam dominij, nec prohibet, quo minus emtor verè sit dominus, ut si quis verè Dominus ædium suarum obliget se ad eas ad nullum alium translaturum esse, nisi aliter, siue donatione, siue venditione, is tamen manet tantisper verè Dominus, quanquam non potest transferre eas ad alium. Ita docet Iurisconsultus ff. de verb. oblig. l. ii a quis ea lege, ubi dicitur: Seruum donatum esse hac conditione, ne ad alium transferretur, tamen ille verè est eius serui dominus.

Ac ut magis perspicuum sit tales contractus verè emtiones esse, substantialia emtionis considerentur, merx, precium, consensus. Merx est aut fundus ipse, qui emitur cum pacto de reuendendo, aut ius accipiendi redditum, quod fundatum est in fundo certo. Vt enim potest emi iuste seruus, videlicet iter vel actus in alieno agro: Sic iuste potest emi ius accipiendi certos redditus, sed non, si ius in fundo certo constitutum sit.

Deniq; hæc duæ formæ priores sine vlla dubitatione, nisi deprauentur, veræ emtiones sunt. Ideo & expressa probatio extat in L. C. de pactis inter emtorem & venditorem, l. si fundum, cuius legis verba hæc sunt: Si fundum parentes tuæ lege vendiderunt, ut siue ipsi, siue hæredes eorum, emtori precium, quandocunq; vel intra certa tempora obtulissent, restitueretur, teq; parato

satisfacere conditioni dictæ, hæres emtoris non
 pareat ut contractis fides seruetur, actio præ-
 scriptis verbis, vel ex vendito tibi datur. Et pla-
 nior textus est ff. de cōtrahenda emtione & ven-
 ditione. Qui fundum vendidit, ut cum certa mer-
 cede ipse conductum habeat, vel si vendat, ut non
 alteri, sed sibi vendat, ex vendito agere poterit.
 Hæ leges & contractum hunc approbant, & em-
 tionem esse testantur. Nam & emtionem nomi-
 nant, & dant actionem ex vendito.

Vera est autem regula, quæ affirmat, iudicia
 & leges forenses cum iure naturæ congruentes
 Deo placere, ut suo loco de politica vita dicitur,
 & verè pios illis ordinationibus uti posse, sicut
 Ioseph Ægyptijs legibus in foro usus est, Daniel
 Persicis. Præterea veram in his formis emtionem
 esse, etiam ex his argumentis intelligi potest.

In omni mutuacione dans mutuo, retinet ius
 repetendi quantum debetur.

In his formis emtor nequaquam potest repe-
 tere pecuniam,

Est igitur vera emtio, ac necesse est dominium
 aliquod vicissim in emtorè translatum
 esse, cum manifestum sit, precij dominium
 in venditorem translatum esse.

De tertia forma huius contractus.

Tertia forma huius contractus est, cum redi-
 tus non constituitur in fundo certo, sed in toto cru-
 mulo

culo bonorum alicuius, ut cum emuntur redditus
constituti in omnibus bonis alicuius Reipublicæ.

In hac forma hoc videtur aduersari emtioni,
quod non videtur esse merx certa, cum redditus
non constitutus sit in fundo certo, sed vniuersali-
ter in toto facultatum cumulo. Sed sciendum est
hic quoque verè mercem esse ius accipiendi redi-
tus, quod cum fundatum esse debeat in aliquo
corpore, corpus sunt omnia bona fructificantia
huius Reipublicæ. Nā in his omnib. simul cōstituit
tale ius potest, videlicet actus aut iter. Est q̄ ius
sicut admonitio Innocentiij, qui dicit: Videndū esse
in hoc contractu, ut redditus constituatur in re,
sive ad rem referatur, non ad personam vendentem
sive addit Innocentius, talem contractum non
esse usurarium, cum in eo sint merx & precium,
et talia iura realia licitum sit vendere,

Nec alia difficultas in hac forma est, nisi
quod aliquantò obscurius est, quod dicitur, vni-
uersa bona habere rationem corporis, quum quod
supra dicebatur, certum fundum, in quo certi redi-
tus emuntur, habere rationē corporis, ut cum 20
medimni in agro certo emuntur, quo pereunte si-
mil perijt emtori ius suum. In hoc exemplo per-
icuitas est, sed tamen & totus cumulus bono-
rum potest se habere ut certum corpus, modo ut
venderetur pro proportione, & qui accipit redditum,
suscipiat periculum pro proportione. Recitemus

igitur rationes, quæ ostendunt, hunc contractum
 & emtionem esse, & concessum esse.

Prima: Pars aliqua certa potest onerari ser-
 uitate. Ergo & totus bonorum cumulus seruata
 proportione onerari potest, nec ratio dissimilitu-
 dinis apparet.

*Secunda ratio sumitur ex proprietate emtio-
 nis.* Emtio est contractus, quo res, quo ad do-
 minium transfertur, pro certo precio, nec ha-
 bet emtor ius aut tempus vllum reperendi
 precium. Si enim repetere pecuniam liceret, mu-
 tuatio esset non emtio. Ac in nostro casu precium
 ita transfertur, ut repetere non liceat. Est igitur
 vera emtio. Et ut si æqualitas, quæ fons est
 iustitiæ in contractibus, necesse est, vicissim in
 emtorem ius aliquod translatum esse. Hoc argu-
 mentum ex ipsa natura emtionis sumptum firmum
 esse iudico. Sed hæc controuersia magis perspicua
 erit, agitatæ contrarijs argumentis.

Contra C. plus valere quod agitur, quàm quod
 simulatè concipitur, inquit lex, Emptione pignoris
 causa facta, non quod scriptum, sed quod gestum
 est, inspicias. In tertio casu sit emtio pignoris cau-
 sa, id est sit oppignoratio tantum, non emtio. Era-
 go prorsus est simulatus contractus. Minorem pro-
 bāt, Quia bona illa, in quibus emtio fingitur, sunt
 re ipsa tantum pignus, etiamsi nomen emtionis
 prætextus causæ additur. Imò instrumenta fa-
 rentur, quod oppignorata sint omnia bona.

Respondeo ad minorem. Etsi hoc argumentum
 pressum est, ut sæpe fit, ut nomine huius contra-
 ctus abutantur homines, tamen minor neganda
 est, & constanter retinenda sententia, quod hic
 contractus sit vera emtio, non mutatio. Nam
 ille, qui dat mutuo, habet ius repetendi tantun-
 dem. In nostro autem casu emtor fundi aut redi-
 tus, non habet ius repetendi precij, & manent hic
 vera emtionis substantia. Merx est ius acci-
 pendi quodannis certum reditum. Hoc funda-
 tum est in omnibus bonis, sicut iter aut actus in
 uno agro fundatus est. Sicut autem ea servitus
 in agro constitui, vendi, donari alteri potest: Ita
 et ius certi reditus solvendi in omnibus bonis
 constitui potest, servata proportione, ut bona to-
 lerare eam servitutem possunt. Hæc perspicua &
 vera sunt, si dextrè iudicetur.

Quod autem additur etiam oppignoratio, ne ^{occupatio}
 quidem facit emtionem vitiosam. Potest enim
 oppignoratio rectè accedere ad emtionem, ut te-
 rantur multæ sententiæ Jurisconsultorum.

Aliud contrarium: Ius debet esse in corpore
 certo, quo sublato ius sublatur intelligatur. In
 hoc tertio casu nullum certum corpus est, imo,
 etiamsi bona illa insigni damno affecta sunt, tamē
 exigitur pensio, Igitur tota res est simulatio.

Respondeo ad minorem: Est certum corpus,
 in quo fundatur ius illud, videlicet, omnia illa bo-

na. Sicut certus ager est, in quo seruitus constituta est. Sed quemadmodum amitterem actum aut iter in agri parte, quæ periisset alluione: ita si bona illa insigni damno affecta sint, seruanda est æqualitas, ut vicissim pro proportione aliquid remittat emtor.

In hanc sententiam inquit Baldus, se probare hunc contractum, si hæc æqualitas seruetur.

Aliud contrarium: Periculum rei vendite, pertinet ad emtorem. In hoc contractu tantum grauatur venditor, quia emtor exigit pensionem, etiamsi illa bona damno affecta sunt, aut perierunt, Ergo non est vera emtio.

Respondeo ad Minorem: Periculum pertinet ad emtorem, si insigne damnum illa bona acceperint, in quibus intelligimus ius fundatum esse, sicut perit actus aut iter, si ager perijt alluione.

Aliud contrarium: Leuitici 35. mandatur, ut fructus fundorum computentur in sortem, usq; ad annum quinquagesimum. Ergo & nos debemus fructus computare in sortem, cum emimus fundum cum pacto de reuendendo, & reddere fundos sine precio, &c.

Respondeo: Neganda est consequentia, quia politia Mosaica nihil ad nos pertinet. Hoc autem onus de reddendis fundis in Iubilæo, peculiaris ordinatio erat illius gentis sicut circumcisio. Voluit enim Deus conseruari familias, & discrimi

na familiarum, ut sciri posset, in qua tribu Messias nasceretur. Voluit etiam auaris & prodigis frenos inijcere. Auari minus emebant, quia redere fundos cogebantur. Prodigii difficilius inuebant emtores. Sed illam Mosaicam ordinatiorem nequaquam necessarium est transferri ad nostras Respublicas. Imo nos oportet obedire legibus sancitis in his imperijs, in quibus vivimus, ut Rom. 13. dicitur; Omnis anima potestati, quae praest, id est, suae potestati obediat.

*An ratione eius quod interest,
peti aliquid possit in mutuo
supra sortem?*

Respondeo, Interesse nominatur id quod debetur alicui, vel quia damno affectus est vel quia lucrum aliquod reuera propter illud officium impeditum est. Ideo distinguitur interesse, aut oritur propter damnum emergens, aut propter lucrum cessans, Exemplum: Si quis debuit mihi soluere viginti aureos Calendis Maij, & non soluit, si propter illam moram damno aliquo affectus sum, videlicet, quia tunc debebam alteri soluere, hic iustum est servari aequalitatem, cum priori accesserit lucrum ex meo, nec servetur aequalitas, si meae facultates exhauriantur, & alij interea ex meo beneficio

K s   crescāt